

за кордоном свідчить про високий соціальний ресурс особи і дозволяє підвищити якість людського капіталу.

Це міграція нового типу, що змінює традиційний її поділ на тимчасову і постійну. Колишній жорсткий розподіл «повернення — неповернення» все частіше поступається місцем вільної моделі індивідуальної поведінки, яка враховує конкретні для даної людини «плюси» і «мінуси» переїзду. Таке поняття, як «виїзд на постійне місце проживання», хоча і продовжує використовуватися у міграційній практиці, але поступово втрачає свій початковий сенс.

Тому першочергової уваги з боку держави є формування виваженої міграційної політики, здатної нівелювати міграційні наміри студентства. А також сприяння процесу розробки спеціальних програм, орієнтованих на повернення інтелектуальних ресурсів до України.

Література

1. Зануда А. Українська молодь не протестує, а емігрує [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/business/2011/12/111209_jobless_youth_ukraine_az.shtml
2. Зовнішні трудові міграції населення України / За ред. Е.М. Лібанової, О.П. Позняка. — К. : РВПС України НАН України, 2009. — С. 153—154.
3. Малиновська О. А. Міграція і міграційна політика : Навч. посіб., — К.: Центр наукової літератури, 2010. — 304 с.
4. Рязанцев С.В. Трудова міграція в країнах СНД і Балтії: тенденції, наслідки, регулювання. — М.: Формула права, 2007. — 576 с.
5. Україна серед країн-лідерів з міграції [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://news.dt.ua/SOCIETY/ukrayina_sered_krayin-lideriv_z_migratsiyi-95898.html

Стаття надійшла до редакції 23.11.2012 р.

УДК 658:005.622:33

Ружицький А.В.,
аспірант,
НТУУ «КПІ»

СУТНІСТЬ МЕХАНІЗМУ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті автором досліджено сутність механізму підвищення економічної безпеки підприємства. Запропоновано класифікацію загроз економічній безпеці підприємства при взаєморозрахунках за обсягом нанесення матеріальних збитків, визначено заходи захисту від розкрадань матеріальних цінностей працівниками підприємства. Запропоновано визначення механізму підвищення рівня економічної безпеки підприємства. Виокремлено чотири системоутворюючих ознаки механізму підвищення економічної безпеки підприємства. Наведено основні підсистеми механізму підвищення економічної безпеки підприємства.

В статье автором исследована сущность механизма повышения уровня экономической безопасности предприятия. Предложена классификация угроз экономической безопасности предприятия при взаиморасчетах по объему нанесенного материального ущерба, определены меры защиты от разворовывания материальных ценностей сотрудниками предприятия. Предложено определение механизма повышения уровня экономической безопасности предприятия. Выделены четыре системообразующих признака механизма повышения экономической безопасности предприятия. Приведены основные подсистемы механизма повышения экономической безопасности предприятия.

In this article investigated the mechanism of increase of the economic security of enterprise. Have been proposed classification of threats of the economic security of enterprise for mutual settlements in terms of material damage, defined measures of protection against theft of property enterprise employees. Have been proposed the definition of the mechanism of increasing economic security. Have been outlined four constituent of the mechanism for increasing of economic security. Lists all major subsystems of the mechanism of increasing the economic security of the enterprise.

Ключові слова. Економічна безпека підприємства, механізм підвищення економічної безпеки, системоутворюючі ознаки механізму підвищення економічної безпеки.

Ключевые слова. Экономическая безопасность предприятия, механизм повышения экономической безопасности, системообразующие признаки механизма повышения экономической безопасности.

Keywords. Economic security of enterprise, the mechanism of increasing economic security, system-features of the mechanism of increased economic security.

Вступ. Основою існування будь-якого підприємства в ринкових умовах господарювання є забезпечення його економічної безпеки. В стабільні періоди розвитку підприємство повинно акцентувати головну увагу на підтримці нормального ритму виробництва та збуту продукції, на запобіганні матеріальних чи фінансових збитків, на недопущенні несанкціонованого доступу до службової інформації та руйнування комп'ютерних баз даних, на протидію недобросовісній конкуренції та кримінальним проявам по відношенню до підприємства та інших питаннях. У кризові періоди при неповному використанні потужностей найбільшу небезпеку для підприємства становить руйнування його виробничого, технологічного, науково-технічного та кадрового потенціалу. При цьому підприємство часто не може забезпечити простого відтворення економічного потенціалу. Варто відзначити, що проблема розкрадань при взаєморозрахунках є достатньо актуальною на сьогоднішній день через існування численних недоліків в організації взаєморозрахунків підприємств, що в свою чергу збільшує загрози економічній безпеці підприємства.

Постановка завдання. Ціллю статті є визначити сутність механізму підвищення економічної безпеки підприємства, запропонувати визначення механізму підвищення рівня економічної безпеки підприємства та виокремити системоутворюючі ознаки механізму підвищення економічної безпеки підприємства, запропонувати класифікацію загроз економічній безпеці підприємства при взаєморозрахунках за обсягом нанесення матеріальних збитків і визначити заходи захисту від таких розкрадань.

Результати дослідження. Так як рівень економічної безпеки підприємства є величиною змінною, то принциповим є питання, як потрібно змінювати стан підприємства, щоб рівень економічної безпеки підвищувався (як відносно своїх минулих значень, так і відносно інших підприємств). Найперше необхідно означити, в чому полягає сутність механізму підвищення економічної безпеки підприємства. Необхідно зазначити, що розробка теоретичної концепції будь-якого механізму в економічній сфері підприємства є досить складним завданням. Головна проблема при цьому, як зазначив Л.І. Абалкін, у тому, що науковий інтерес до даної категорії у економістів почав проявлятися тоді, коли понятійний апарат політичної економії вже було сформовано [1]. Досить часто під механізмами різного роду в економічній сфері розуміють сукупність методів і заходів, які застосовуються з певною метою. Так І.П. Мойсеєнко та О.О. Шолок під механізмом управління фінансово-економічною безпекою розглядають сукупність станів і процесів, з яких складається управління щодо протидії небезпекам, загрозам і ризикам [5, с. 146]. З таким визначенням не можна погодитися, так механізм є системне утворення, це

не просто сукупність чогось, а система. В. Пономарьов розглядає механізм забезпечення економічної безпеки підприємства як сукупність управлінських, економічних, організаційних, правових і мотиваційних способів гармонізації інтересів підприємства з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища, за допомогою чого забезпечується отримання їм прибутку, величина якого є достатньою, як мінімум, для перебування підприємства в економічній безпеці [7]. Це ж визначення повністю наводять і Т.О. Пожуєва, О.В. Овчаренко [8, с. 13]. Зазначеними авторами також розглядається механізм як сукупність способів. Але тоді впливає, що не обов'язково має здійснюватися сукупність заходів, вони можуть здійснюватися відокремлено в різні моменти часу і результат буде той же. Але, реальна поведінка економічних систем вказує, що це не так. У ряді випадків певні зміни в них можуть бути досягнуті лише при сукупному проведенні в один і той же час, або в певній послідовності набору заходів чи дій. Тобто має місце факт, що зміни можуть бути досягнуті лише при кооперованому впливі в результаті певних заходів. Але такі властивості мають об'єкти, які є системами. Тому економічні механізми, в тому числі й механізм підвищення рівня економічної безпеки, на думку автора, є системами. Системність механізмів та наявність суб'єктної складової у їх функціонуванні підкреслює російська дослідниця Т. Заславська, яка визначає механізм як стійку систему взаємодій соціальних акторів різних типів і рівнів [4]. Хоча, на думку автора, економічні механізми (Т. Заславська розглядає соціальні механізми) не можуть зводитися лише до суб'єктної складової, системність будь-якого механізму в даному випадку підкреслено цілком слушно.

Системність механізму підкреслює і Ю.М. Осипов, який зазначає, що механізм — не просто організаційна, але і безпосередньо організуюча система [6, с. 209]. З такої позиції будь-який, навіть найпростіший, акт організації є актом механістичним, тобто є механізмом. Важливим є зауваження Ю.М. Осипова, що механізм необхідно розглядати як систему, в цілісному виразі. Також слід погодитися з Ю.М. Осиповим, що механізм завжди є сукупністю механізмів, тобто підмеханізмів [6, с. 209]. Отже, на думку автора, під механізмом підвищення рівня економічної безпеки підприємства слід розуміти цілісну систему заходів з боку суб'єктів управління та причинно-наслідкових зв'язків, зумовлених об'єктивними економічними законами та нормативно-правовим полем між рішеннями суб'єктів управління та поточними і майбутніми рівнями економічної безпеки підприємства. У даному визначенні акцентується саме на підвищенні рівня економічної безпеки підприємства (головна мета функціонування означеного механізму). Це обґрунтовується тим, що в результаті дії загроз на підприємство, рівень його економічної безпеки постійно знижується. Тому який би не був високий початковий рівень економічної безпеки, рано чи пізно він знизиться до критичного рівня, якщо не вживати заходів щодо його підвищення. Механізм підвищення економічної безпеки підприємства, як і будь-яка система, повинен мати системоутворюючі ознаки, що відокремлюють його від зовнішнього середовища, в якості яких виокремлюють три основні питання будь-якого економічного механізму: що? хто? і як? Тобто для розуміння сутності механізму підвищення економічної безпеки підприємства необхідно конкретизувати наступні моменти [6, с. 152]:

- 1) системи цілей: що?
- 2) системи суб'єктів управління: хто?
- 3) системи способів (інструментів): як?

Наведені три системи є підсистемами (підмеханізмами — по Ю.М. Осипову) економічного механізму, в тому числі й підвищення економічної безпеки підприємства. В цілому це вірно, але, на погляд автора, таких системоутворюючих ознак насправді чотири:

- 1) Що буде регулюватися: об'єкт управління?
- 2) Яка мета управління: система цілей?
- 3) Які методи управління: система інструментів?
- 4) Хто застосовуватиме інструменти: суб'єкти управління механізмом?

Вищенаведена послідовність принципів відповідає логіці конструювання механізму регулювання (рис. 1).

Спочатку необхідно визначити об'єкт, реальний чи той, який буде створено. Потім необхідно визначити: навіщо будуть здійснюватися регуляторні впливи. Без визначення цілей є неможливим забезпечення зворотного зв'язку між конкретними діями і їх ефективністю, існуватиме загроза здійснення регулювання (коригування) певних процесів взаємодії підприємства з зовнішнім середовищем чи внутрішніх зароди регулювання. Крім зовнішніх загроз економічній безпеці підприємства існують і внутрішні, що виникають зі сторони її власних працівників. Мова не йде про загрозу, яка може виникати у випадку чиєїсь халатності, некомпетентності або простої випадковості, маються на увазі цілком свідомі злодійство, саботаж, хабарництво, розголошення комерційної таємниці та інші недобросовісні дії працівників. Менеджери підприємств, частіше, більше уваги приділяють зовнішнім загрозам, готовляться до них ретельніше, а морально переживають їх наслідки легше. Натомість внутрішні загрози частіше спрацьовують несподівано і наносять значно більших морально-психологічних втрат. Причини неадекватного сприйняття загроз можуть бути різними: обмеженість знань персоналу, відсутність необхідного об'єму достовірної інформації про події та обставини, низький рівень оперативності обробки наявної інформації, відсутність навичок прогнозування та передбачення наслідків, особливості реальної обстановки, а також особисті особливості характеру та цільові установки світосприйняття керівників та осіб, відповідальних за прийняття рішень в області забезпечення економічної безпеки підприємства.

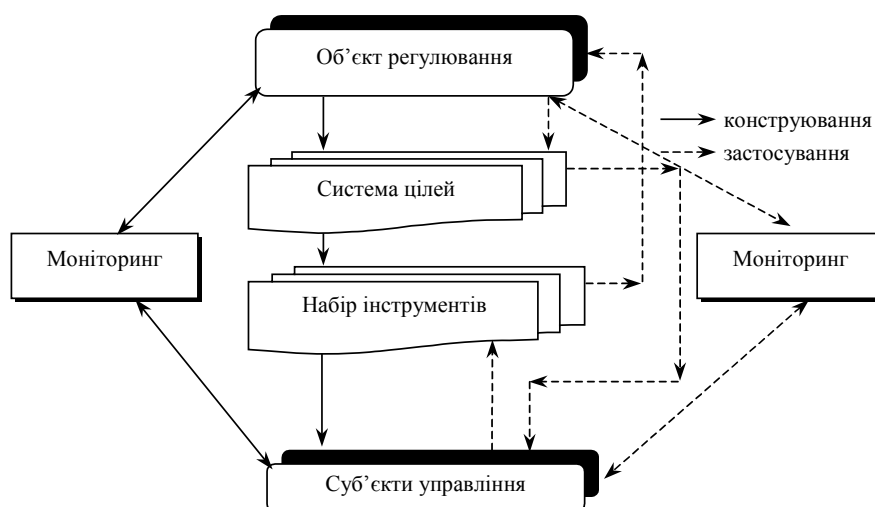

Рис. 1. Основні підсистеми механізму підвищення економічної безпеки підприємства

Варто відзначити, що проблема розкрадань при взаєморозрахунках є достатньо актуальною на сьогоднішній день через існування численних недоліків в організації взаєморозрахунків підприємств, що, в свою чергу, збільшує загрози економічній безпеці підприємства. До характерних рис дрібних розкрадань можна віднести наступні. Як правило, дрібні розкрадання не є систематичними, тобто є разовими.

Дрібні розкрадання можуть виражатися у присвоєнні дрібних сум або витягуванні окремих купюр з пачок грошей, що призначені для передачі контрагентам при готівкових розрахунках. Вони найчастіше відбуваються без попередньої підготовки та продумування. Дрібні розкрадання не приносять значних збитків підприємству, але становлять загрозу економічній безпеці підприємства через погіршення дисципліни персоналу та збільшення ризику переходу працівників, що звикли до дрібних розкрадань, на рівень середніх розкрадань або розкрадань у великих розмірах. Головним заходом захисту підприємства від загроз, пов'язаних з дрібними розкраданнями є формування умов, які б виключали можливості для таких розкрадань, зокрема, необхідно виявити місця та можливості ймовірного витоку коштів у потоках готівки підприємства і посилити контроль над такими потоками. До характерних рис розкрадань середніх розмірів можна віднести їх більш-менш систематичний характер, продуманість дій, обережність у їх здійсненні. Зазвичай, саме через обережність, розкрадаються порівняно незначні на фоні загальних грошових потоків суми, що робить викриття менш імовірним. При цьому рівень матеріальних збитків підприємству може наближатися до розміру заробітної плати розкрадача. Загрози економічній безпеці полягають у розкраданні суттєвої кількості коштів, також у негативному впливі на дисципліну персоналу, тим, що в колективі створюються відношення до розкрадань як до буденності.

Головним заходом захисту економічної безпеки підприємства від таких загроз є покращення системи обліку та контролю грошових потоків підприємства та оновлення складу персоналу. До характерних рис розкрадань у значних розмірах можна віднести нанесення підприємству значних матеріальних збитків, що матеріально можна порівнювати з вартістю окремих операцій, що формують загальний грошовий потік підприємства. Розкрадання у значних розмірах виникають там, де у працівників виникає можливість розпоряджатися значними сумами та самостійно приймати такі рішення. Такі розкрадання становлять загрозу економічній безпеці підприємства — від нанесення значних матеріальних збитків підприємству, підризу платоспроможності до загрози банкрутства підприємства. На думку автора, головним заходом захисту економічної безпеки підприємства є покращення системи обліку та контролю грошових потоків підприємства, викриття таких розкрадань за допомогою моніторингу витрат працівників, що не відповідають рівню їх заробітної плати.

Висновки. Під механізмом підвищення рівня економічної безпеки підприємства слід розуміти цілісну систему заходів з боку суб'єктів управління та причинно-наслідкових зв'язків, зумовлених об'єктивними економічними законами та нормативно-правовим полем між рішеннями суб'єктів управління та поточними і майбутніми рівнями економічної безпеки підприємства. Загрози економічній безпеці підприємства від розкрадань працівниками підприємства запропоновано поділити за обсягом нанесення матеріальних збитків на дрібні розкрадання, розкрадання в середньому розмірі, розкрадання у великих розмірах. Головним заходом захисту економічної безпеки підприємства від розкрадань працівниками підприємства є покращення системи обліку та контролю грошових потоків підприємства, викриття таких розкрадань за допомогою моніторингу витрат працівників, що не відповідають рівню їх заробітної плати.

Література

1. *Абалкин Л.И.* Хозяйственный механизм развитого социалистического общества / Л.И. Абалкин. — М.: Мысль, 1973. — 273 с.
2. *Гічова Н.Ю.* Діагностика та підвищення економічної безпеки підприємства: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.04 [Текст] / Н.Ю. Гічова; Нац. гірн. ун-т. — Д., 2010. — 20 с.

3. Єгорова Л. І. Стратегія антикризового проактивного управління підприємством: дис канд. екон. наук : 08.06.01 [Текст] / Л. І. Єгорова; Донецький національний університет. — Донецьк, 2003. — 180 с.

4. Заславская Т.И. Социально механизм трансформации российского общества: структурно-деятельностная концепция. — М.: Дело, 2002. — 400 с.

5. Мойсєєнко І.П. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства / І.П. Мойсєєнко, О.О. Шолок // Науковий вісник НЛТУ України. — 2011. — Вип. 21.2 — С. 141—146.

6. Осипов Ю.М. Основы теории хозяйственного механизма / Ю.М. Осипов. — М.: МГУ, 1994. — 368 с.

7. Пономарьов В.П. Формування механізму забезпечення економічної безпеки підприємства: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.01 / В.П. Пономарьов; Східноукр. держ. ун-т. — Луганськ, 2000. — 27 с.

8. Пожуєва Т.О. Оцінка рівня економічної безпеки підприємства [електронний ресурс] / Т.О. Пожуєва, О.В.Овчаренко // Економічний форум. — 2011. — №2. — режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekfor/2011_2/40.pdf

Стаття надійшла до редакції 12.06.2012 р.

УДК 331.25(477)

Сичова К.В.,

аспірант,

Донецький національний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТЛУМАЧЕННЯ ПОНЯТЬ «СТРАТЕГІЯ» І «МОДЕЛЬ» У СФЕРІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню понять «модель» і «стратегія пенсійного забезпечення». Наведено класифікацію типів пенсійних систем за різні ознаками. Охарактеризовано основні стратегії пенсійного забезпечення.

Статья посвящена теоретическому обоснованию понятий «модель» и «стратегия пенсионного обеспечения». Приведена классификация типов пенсионных систем по разным признакам. Охарактеризованы основные стратегии пенсионного обеспечения.

The article is devoted to theoretical substantiation of model concepts and strategy of pension maintenance. The classification of types of pension systems by different attributes is given. The basic strategy of pension maintenance are characterized.

Ключові слова. Модель, стратегія, тип пенсійної системи, пенсійне забезпечення, організаційна структура пенсійної системи.

Ключевые слова. Модель, стратегия, тип пенсионной системы, пенсионное обеспечение, организационная структура пенсионной системы.

Keywords. Model, strategy, type of pension system, pension maintenance, organizational structure of pension system.

Вступ. Пенсійне забезпечення — це форма соціального захисту населення, пов'язана з такого роду ризиками, як втрата працездатності, здоров'я чи годувальника. Історія розвитку цього інституту показала, що у своїй еволюції значення терміну «пенсія» доволі змінювалося разом зі зміною соціально-економічних відносин у країнах світу.

Першими пенсійними системами, запровадженими у Європі у XIX — початку XX ст., були солідарні пенсійні системи, які діяли у Німеччині, Англії, Франції, Швейцарії, Чехословаччині, Румунії, Чилі, Аргентині та Уругваї. Необхідною умовою для одержання права на пенсію була неспроможність особи до подальшого здійснення обов'язків унаслідок каліцтва або фізичної чи психічної непра-